

Slovanska stranka v Cislitaviji.

Na znanstvenem polju se dogaja, da nasprotnik izpodbija dokaze poštenega znanstvenika s popolnoma neprimerne stališča. Protidokazi ne odgovarjajo dokazom v smislu logičnih in dejstvenih nasprotij. Nepošteni znanstvenik je, kakor pravijo, poštenjaku izpodmaknil njegovo lastno stališče, spravil ga je ne na nasprotno, ampak popolnoma heterogeno stališče, in ako se dá poštenjak vloviti s tako zanjko in začne izpodbijati svojega nasprotnika z njegovega, ne pa s svojega prvotnega stališča, dogodi se, da izgubi on svojo znanstveno pravdo. Nepoštenjak zmaga z nepoštenim sredstvom.

Jednako in še laže zmagujejo nasprotniki na poljih javnega življenja, in mnogokrat ravno s tem, da izpodmikajo nasprotniku njegovo stališče ter ga zavajajo v boj na stališče, katero odgovarja nameram in nakanam izpodmikalčevim.

Zgodovina ustavnega življenja v Avstro-Ogerski kaže, da so nasprotniki slovanskih narodov tudi tem izpodmaknili njih stališča ter jih speljali na bojna tla, na bojišča, kamor bi slovanski narodi ne bili šli, ako bi bili njih voditelji, dejatelji in zastopniki dovolj previdni. Slovani avstro-ogerski so si dali izpodbiti svoja lastna stališča, bojujejo se vsled tega neugodno, nevspešno in so tu in tam že onemogli.

Znano je, da so bile nemške stranke pred duvalizmom z večine centralistiške, kot take so računile, da s pomočjo centralizma potujčijo nenemške, seособno slovanske narodnosti. Ali videle so, da masa slovanskega naseljenja, kljub drugim slabostim, je vendar premočna v celem cesarstvu; začele so torej podpirati madjarska stremljenja, da bi se monarhija razkrojila na dve polovini. Računile so, da s pomočjo Madjarov pridejo laže do svojih ciljev. Prepustile so torej na jedni strani

tujčenje Madjarom, na drugi strani so to zadačo pridržale pa sebi.

Centralizem so po takem nemške stranke, s svojo liberalno stranko na čelu, pospeševale ne kot centralistiške, ampak kot germanizatorske, in duvalizem so pomagale vstvariti in ga podpirajo do današnjega dne zopet ne kot prijateljice duvalizma, ampak kot raznarodovalke slovanskih narodnostij. Duvalizem se po takem podpira z nemško-narodnega stališča; to stališče ni samo narodno v smislu razširjenja te narodnosti iz same sebe, ampak tudi s pomočjo raznarodovanja v poslednjem cilju vseh drugih, po času pa najprej slovanskih narodnostij.

Razvidno je, da, ako se vzdržuje in podpira duvalistiška oblika od nemških strank, morali bi se bili logično in dejstveno postaviti tudi nenemški, pred vsem slovanski narodi na isto stališče, torej na narodno stališče v smislu boja z nasprotnikom ravno na tem, jednom in istem narodnem stališču.

S tega stališča bi tudi Hrvatje ne bili smeli nikdar, še pod toliko ugodnimi uslovji, sprejeti duvalistiško obliko ali celó sprijazniti se z njo. Dà, mi gremo v doslednosti še dalje in trdimo, da tudi Madjari bi ne bili smeli težati nikdar za duvalistiško obliko, ker jim je vendar vedeti, da ta oblika je v poslednjem cilju obrnena tudi proti madjarski narodnosti. Kedar Madjari izpolnijo svojo dolžnost s potujčevanjem slovanskih narodnostij, pride zopet težanje nemških strank za centralizmom na vrsto, in sicer zopet s prvotnim namenom, germanizovati s pomočjo centralizma.

V Cislitaviji so si nemške stranke zopet delo razdelile v smislu raznarodovanja. Uže načelo razkrojitve cesarstva na dve polovini je kazalo metodo in taktiko za nadaljnje postopanje. Poljaki so delovali uže davno v smislu germanizacije, in nemški liberalni stranki je

vse jedno, ali je poljska frakcija ž njo ali proti njej; kajti ta frakcija deluje vedno in dosledno za nemške interese, dasi začasno pospešuje poljsko narodnost celó z neposrednim poljačenjem Malorusov. Poljaki so torej toliko kakor ločeni od drugih slovanskih narodnostij cislitavskih, dasi spadajo s temi pod jeden in isti osrednji parlament, pod jedno in isto osrednjo vlado. Nemška nacionalna stranka je pa uže v državnem zboru razglasila, da bode v svoj čas zahtevala tudi formalno odcepljenje Galicije in Dalmacije od sedanjih skupin v Cislitaviji. Ali tudi to dejstveno ločenje, oziroma pozneje odcepljenje podpirajo nemške stranke jedino z narodnega stališča v smislu germanizovanja. Pride, po računu nemških strank, doba, ko obračunijo tudi s Poljaki, jednako, kakor z Madjari. Čim preje izpolnijo ti in oni svojo naloženo jim dolžnost — dolžnost raznarodovanja in slabljenja ostalih slovanskih narodnostij — tem hitreje pridejo na vrsto sami.

No, nemške stranke so si v tostranski polovini cesarstva olajšale delo še po drugih poteh. Ne samo da so se volitve za državni zbor, in so se deželni zbori priredili takó, kakor le more ugajati poslednjim ciljem germanizovanja in v obče tujčenja; ne samo da pomagajo tem strankam italijanske in celó slovanske frakcije Poljakov: razkosale in v tem oslabile so slovanske narode, kakor Čehoslovane, Maloruse, Slovence in Srbohrvate tudi z drugimi sredstvi. Kolikor niso pri teh narodih nastale razne stranke iz samih sebe, pospešujejo ravno nemške stranke strankarstvo omejenih slovanskih narodov.

Med Čehoslovani se pospešuje „konservatizem“ in „liberalizem“, med Slovenci se ta „konservatizem“ in „liberalizem“ še le vstvarja; jednaka se godi med Malorusi. V olepšanje dveh glavnih cvetov pridejali so še „radikalizem“, „husitizem“, „panslavizem“. „Konservativci“ slovanski imajo zadačo, da vzdržujejo in pospešujejo oportunistem ali pobiranje raznovrstnih drobtin; „liberalci“ slovanski pa imajo dolžnost podajati argumente, s katerimi se pospešuje in utrjuje oportunistički konservatizem; „liberalci“ so v strašilo in se krstijo ravno zaradi tega tudi kot radikalci in v obče kot nevarni ljudje.

Zagvozd in zagvozdice so zasadili v slovanske narode in njih odlomke povsod, kjer bi kazali nekoliko moči, ako bi vladalo med njimi soglasje v raznih glavnih vprašanjih. Ako presojujemo razlike, nasprotja in medsebojne boje slovanskih strank in narodnostij, razvidimo, da so ta navskrižja obrnena z narodnega stališča v smislu, da se laže tujčijo in slabé slovanske narodnosti. Z narodnega stališča ali, kar je tu vse jedno, s stališča raznarodovanja, so nemške stranke in njih pomočnice drugih narodnostij zasadile, vstvarile in pospešujejo ta

navskrižja med Slovani. Izpodmaknile so tuje stranke slovanskim strankam pravo stališče s tem, da so one te stranke še le vstvarile ali pa da navskrižja med njimi pospešujejo z največja zavestjo. Kdor torej izmed Slovanov porablja sedaj, v sedanji dobi, svoj čas in svoje moči za „konservatizem“, ta se je ujel v tuje zanke, popustil je pravo stališče boja ter odšel v boj na nepravo stališče, na stališče, na katero ga je ravno hotel speljati narodni nasprotnik. Kdor dela med Slovani sedaj za vstvarjenje ali utrjenje kake konservativne stranke, dela naravnost za razcepljenje narodnih sil ob nepravem času. Jednako se pa cepijo neprimerno narodne moči, ako se po pojedincih ali skupinah stavlja v sedanji dobi tako imenovana liberalna vprašanja na dnevni red. Naj si bode konservatizem in liberalizem še toliko veljaven za pojedina vprašanja, v najugodnejšem slučaju sta oba v sedanji dobi med Slovani našega cesarstva neumestna, za narodnost in jezik slovanskih narodnostij škodljiva. Pospeševanje konservatizma in liberalizma med avstro-ogerskimi Slovani služi v sedanji dobi naravnost nameram narodnih nasprotnikov teh Slovanov.

Vsako vprašanje, katero izpodmika slovanskim dejateljem in v obče narodnostim pravo in jedino sedaj primerno stališče za narodno stremljenje, podpirajo slovanski nasprotniki odkrito, in kakor rečeno, ti nasprotniki sami gledajo, da zasejejo taka neumestna vprašanja med slovanskimi narodi naše monarhije.

Ako se Slovani ozirajo po lastnem sedanjem položaju, vidijo mnogo svojih javnih delavcev, dejateljev, voditeljev, zastopnikov, ki so se upregli ali sami ali po drugih, tujih vplivih za neprimerno in zaradi tega škodljivo delovanje, katero bi utegnili biti v drugih dobah ugodno in narodom slovanskim na večjo ali manjšo korist. Mnogo teh rodoljubov je zagazilo na nasprotnikom slovanskim ugajajoča stališča in bojišča jedino vsled tega, da se čutijo v kakem pogledu sposobne, v tem ko se niso bavili z vprašanji, ki so za slovanske narode ravno sedaj potrebna in celó nujna.

Razvidno je po vsem tem, da je slovanskim delujočim rodoljubom gledati ne na to, kar utegne biti samo po sebi dobro, ampak načelno nato, kar je sedaj za slovanske narodnosti našega cesarstva, specijalno cislitavske polovine, potrebno in aktuvalno važno.

Jasno je kot beli dan, da so narodni nasprotniki avstrijske Slované našli, ali pa celó sami stavili na stališča in bojišča, katera so načelno hoteli imeti ti nasprotniki v dosezanje svojih ciljev, torej v konečno potujčevanje slovanskih narodnostij. Ako je pa to dejstvo žalostna resnica, sledi neizogibno, da se slovanski narodi pred vsem cislitavske polovine povrnejo z nepravga stališča in nasprotnikom ugodnega bojišča na

pravo stališče, na bojišče, od koder jim je braniti narodnost in jezik. Ker pa poznajo narodni nasprotniki nasproti Slovanom jedino boj z narodnega stališča v smislu raznarodovanja, je neizogibno potrebno, da tudi Slovani vstvarijo ali spravijo v sedanji dobi samo narodne stranke na površje.

In kakor so nemške stranke in njih pomočnice izmed drugih narodnostij jedine v boju proti slovanskim narodnostim in so vsled tega na jednom in istem nepremičnem stališču, jednako bi se morale tudi razne slovanske stranke zjediniti za odboj na istem bojišču. Kakor se torej nemška nacionalna stranka vjema v bojih proti Slovanom z nemško liberalno stranko, jednako bi se morale slovanske stranke sporazumeti za odbijanje teh nemških in njim pomagajočih nemških strank. V tem smislu bi morale slovanske stranke, na pr. v državnem zboru Dunajskem zasnovati jedno samo narodno slovansko stranko. Ta stranka bi morala snovati tudi društva, ki bi po svojem delokrogu odgovarjala na pr. ravno nemškim cislitavskim društvom. Nemški „Schulverein“ razteza svoje delovanje na vse dežele Cislitavije in še dalje; Slovani pa so tudi v tem pogledu razcepljeni, in Poljaki hočejo celó z novim svojim šolskim društvom poljačiti Maloruse po Galiciji in Bukovini. Ako imajo avstrijski Nemci poleg občega tudi

katoliško šolsko društvo, je opomniti, da to poslednje društvo ne deluje proti Nemcem, ampak proti liberalcem, in se more to goditi tudi sedaj, ker nemško katoliško šolsko društvo, seosebno po veliki obsežnosti svojega delokroga, se suče v mejah nemškega naseljenja, torej kjer ni nevarnosti za nemško narodnost. Nemška društva, zasnovana proti slovanskim narodnostim, podajajo slovanskim narodom primer, kakó je snovati njim analogna društva v narodno obrambo, v tem ko so nemška društva agresivna.

Konservatizem, liberalizem, radikalizem med avstrijskimi Slovani v sedanji dobi ni na pravem mestu, zato se je pojedinim dejateljem, ako so pravi rodoljubi, zatajiti in poprijeti se pred vsem najnujnejšega dela s stališča in bojišča, s katerega so jih uže davno in na svojo največjo korist pregnali njih narodni nasprotniki. Ako se slovanske stranke in seosebno njih načelniki povrnejo na pravo stališče, pridejo sami do tega, da si zasnujejo samo jedno slovansko stranko, ki bode zares narodna. Premakneno in izpodmakneno stališče v smislu narodnega bojišča treba je zopet priboriti, potem bode imelo vse delovanje boljše vspehe, nego dosedanji napori, s križajočimi se stremljenji.

„Общеславянскій языкъ.“

Leta 1885. so praznovali Slovani tisočletnico smrti sv. Metodija, nadškofa panonskega (11. maja st. st. 885). 13. maja st. st. je Petrograjsko Slavjanskoje blagotvoriteljnoje občestvo v svečanostni seji v spomin slovanskih prvoučiteljev razglasilo razpis, z dvema nagradama, za najboljša dela na naslednji tema:

„Predstaviti historijske črte ali ocrke obrazovanja literarnih jezikov pri starih Grkih, Italikih, pri novih narodih romanskih (italijanskem, francoskem, španskem) in germanskih (angleškem in nemškem). Razložiti osode cerkovno-slovanskega jezika pri različnih narodih slovanskih do najnovejše dobe. Proslediti razprostranjenje češkega jezika pri Slovakah in Poljakah, — srbskega pri Hrvatih. Proslediti po možnosti izza Petra Velikega ali Lomonosova do naših dnij vspehe ruskega jezika pri Bolgarih, Srbih, Hrvatih, Slovencih, Slovakah, Čehih, Srbo-Lužičanih, Poljakah. Razložiti v kronološkem redu in v izvestnem sistemu različna pojavljajoča se mnenja, pričenjaje s Križaničem do poslednje dobe, sredi slovanskih pisateljev, namreč mnenja o vprašanju o vzajemnem literarnem občenju, o občem diplomatskem organu in o

literarnem slovanskem jedinstvu. Naposled, opiraje se na rezultate poprejšnjih (svojih) razsledovanj in na historijske analogije starih in novih obrazovanih dežel in narodov, naj avtor sam postavi in prerese vprašanja: ali je možno in ali je neobhodno potrebno literaturno jedinstvo narodnostij slovanskih. Pri tem naj avtor ne prezira dejstva, da v Italiji, Španiji, Franciji, Angliji, Germaniji se goji ali obdeluje krajna literatura pojedinih narečij, podnarečij, in celó govorov, in da ta literatura ni izginila ter se ni pretrgala s tem, da so se postavili po teh deželah obči literaturni jeziki“.

Obrok temu razpisu je bil potekel l. 1888, potem pa se je podaljšal za 2 leti, in v svečani seji 25. nov. 1890. st. st. je predsednik imenovanega Obščestva grof N. P. Ignatijev razglasil, da je spis Antona Budiloviča, profesorja Varšavskega vseučilišča, dobil prvo razpisano darilo. Spis je presojeval učeni V. I. Lamanski, kakor je prišla od istega učenjaka tudi sama ideja razpisa.

Rokopis se je potem dotiskal proti koncu 1891. ter je sedaj priobčen v 2 velikih zvezkih pod naslovom: „Общеславянскій языкъ въ ряду другихъ общихъ языковъ древ-

ной и новой Европы. Сочинение Антона Будиловича. Увѣнчано первую кирило-меодиевскою премією и издано изданиемъ С. Петербургскаго Славянскаго Благотворительнаго Общества“.

Budilovič, ki je sedaj v najboljših letih in je priobčil uže pred tem delom 45 večih in manjših del, je v nad 20 letih svojega pisateljavanja dokazal izredno nadarjenost in učenost v vsem tem, kar se dostaja slavistike in slovanoznanstva. Jedino tak učenjak mogel se je lotiti po razpisu naložene zadaje. A še on je moral potovati na Dunaj, v Pariz, v Berlin, in se je obrnil tudi v Rusiji do raznih učenjakov, da je takó z lastno silo in pomočjo drugih nabral potrebnega in za razna stavljenja mu vprašanja odločujočega gradiva. Z nepretrznim delovanjem in razbiranjem gradiva završil je ugodno in srečno leta 1888. prvi del, l. 1890. pa drugi del po razpisu določenega temata. Držal se je natanko svoje zadaje ter nam takó razpravlja v I. tomu: „Очерки образованія общихъ языковъ южной и западной Европы“.

Pričenja z grškim jezikom. Vaznost metode v vsej knjigi se razvidi sešebno iz tega prvega poglavja. Zato navedemo pododdelke tega poglavja, ki so: Vaznost obrazovanja ali vstvarjenja grškega jezika. Naravna in npravnstvena uslovja helenskega življenja. Plemenska razlika Helencev in zavest narodnega jedinstva. Dijalektska odnašanja stare Helade. Literaturno razdelovanje narečij: eoliškega, do riškega, joniškega in atiškega. Vzajemno dejstvij je starogrških dijalektov. Občeegrško porabljenje nekaterih iz njih v pojedinih vrstah in oblikah literature. Razprostranjenje jono-atiških dijalektov pri Eoljcih in Dorcih. Prehod aticizma v občeegrški jezik; karakteristika poslednjega. Vzroki povišanja jono-atiškega dijalekta na občeegrški jezik; posledice tega dejstva. Jedro mislij prvega poglavja.

Iste metode se drži Budilovič v vsej knjigi: v I. delu nadalje pri obrazovanju latinskega, italijanskega, španskega, francoskega, angleškega in nemškega jezika; in v II. delu knjige pri obrazovanju in osodi cerkovnoslovanskega in drugih literaturnih jezikov Slovanstva.

Pri I. delu knjige združuje poseben sklep zgodovinske resnice o razvitju obćih literaturnih jozikov velikih zgodovinskih narodov ter omenja še sanje o jeziku obćečloveškem.

V II. delu knjige je obsežno poglavje: „Теоретическая разработка вопроса объ общеславянскомъ языкѣ“, katero govori o tem, kakó so pojedinci med Slovani teoretiški razvijali idejo o obćeslovanskem jeziku. Avtor zaključuje II. del in s tem celo knjigo z izvodi, ki so se mu podali iz zgodovine raznih obćih literaturnih jezikov, in kaže na tej podstavi nazore, ki so se mu razvili gledé na obćeslovanski jezik.

Iz zadaje same, iz navedenih poglavij in sešebno iz navedenega zgleda o metodi pri razpravljanju razvoja obćega

grškega jezika in iz iste metode pri vseh drugih, tu razpravljenih jezikih, morejo čitatelji sklepati in razsoditi sami, kakó raznovrstna in bogata more biti vsebina nad 800 vel. 8 obvezajoče knjige.

Knjiga ima prek in prek značaj zgodovinskega dela, katero pretresa pred vsem historiška dejstva uže razvitih obćih literaturnih jezikov, v pogledu na Slovanstvo pa poleg dosedanjih dejstev o slovanskih literaturnih jezikih, tudi zgodovino teorij o obćeslovanskem literaturnem jeziku.

Teorije o poslednjem jeziku so bile doslej ne samo raznovrstne, ampak tudi bolj ali manj omahljive. In še, če so se opirale na zgodovinska dejstva razvoja literaturnih jezikov drugih narodov, bila so ta dejstva pred vsem nedostatna, razvrščena brez metode in torej brez pomena odločilnosti za teorijo o obćeslovanskem literaturnem jeziku. Če pa je bila teorija izjemoma ugodna ali kolikor toliko prava, ni mogla dovolj vplivati na čitatelja ali širše slovansko obćinstvo, ker ni naukov opirala na prepričevalna zgodovinska dejstva.

Budilovičeva knjiga je v slovanski literaturi prvo veliko, samo sebi zadostno delo, katero kaže in dokazuje, kakó so postali obći literaturni jeziki pri drugih narodih, kakó so se doslej razvijali, oziroma pri rabljenju menjali razni literaturni slovanski jeziki, in kakó morejo Slovani dospeti po analogijah zgodovine literaturnih jezikov drugih narodov in slovanskih narodnostij do rizenja in razvoja lastnega obćeslovanskega literaturnega jezika.

V zgodovinskem značaju tiči pred vsem pomen Budilovičevega dela. Teorija o nastanku govora, pismenega in naposled obćeliteraturnega jezika na podstavi jezikovnega gradiva samega podaje samo spekulativno stran naukov o obćem literaturnem jeziku kakaga naroda; teorija, zasnovana samo na jezikovnem gradivu brez zgodovine o razvoju tega jezika med pojedinimi narodi, utegne tudi zabresti in v najugodnišem slučaju ne more na zunaj vplivati, kakor bi bilo potrebno. Lamanski je spoznal, da spekulativni teoriji je treba pomagati z zgodovinskimi dejstvi in podatki; zaradi tega je nasotoval razpis darila za posebno delo v taki obliki, kakor jo je sam stilizoval v gore navedeni zadaji. In Budilovič, ki sam podpira tudi druge svoje spise z zgodovino, je razumel Lamanskega, lotil se velikanskega dela ter je isto tudi izvršil najpovoljніше. Spekulativna teorija o obćem literaturnem jeziku vsakega naroda in Slovanstva posebe je dobila z Budilovičevim delom neporušnih zgodovinskih opor in dokazov. Spekulativna teorija, kolikor so jo slovanski mislitelji doslej završili brez sistematiškega zgodovinskega premišljevanja, je še le vsled Budilovičevega dela principijalno in dejstveno popolnjena in popolna. Dá, vprašanje o obćeslovanskem literaturnem jeziku je sedaj, z Budilovičevim raziskovanjem in utrjenjem, konečno in za vselej rešeno. Teorija

odslej ne more storiti več principijalnega napredka; vse, kar se odslej izde'a na to stran, bode po pomenu druge in še nižih stopinj.

Teoretiške zmote se ne bodo dogajale več, in kjer se storé, zavrnejo se s pomočjo Budilovičevega dela. Ostaje le še zunanja zgodovina, na katero delujejo različni činitelji ter jo po svojih močeh zavirajo ali pospešujejo tudi gledé na občeslovanski literaturni jezik. Ali tudi na to stran je Budilovičevo delo velikega in nepreračunljivega pomena.

Med zavirajočimi činitelji vidimo pri zapadnih Slovanih lastne sinove teh Slovanov poleg tujih nasprotnikov. Te vrste nasprotnike bodo odslej Slovani zavračali z dokazi iz Budi-

lovičevega dela, in ti dokazi se bodo zajemali, kakor bode potreba, iz zgodovine sedaj živih ali pa mrtvih jezikov, in nasprotniki, vsaj kolikor niso moralno propadli popolnoma, bodo čutili pušice, ki jih zadenejo iz takega arsenala dokazov, kakoršno je Budilovičevo delo o občeslavjanskem jeziku.

Takó bode to delo delovalo ne samo teoretiški, ampak tudi mnogostransko praktiški, delalo bode zgodovinski, in je torej samo od sebe ne le po značaju vsebine, ampak tudi po kreposti svojih teoretiških, na bodočnost vplivajočih sil pravo zgodovinsko, v slovanski literaturi epohalno delo, monumentum aere perennius.

Fr. Podgornik.

Pravo staroslovenskega bogoslužbenega jezika v Istri.

Deželni poslanec istrskih Slovanov, biskupski kancelar kanonik dr. Volarić je dne 12. t. m. v III. seji letošnjega zasedanja deželnega zbora istrskega stavil do visoke vlade v hrvaškem jeziku naslednjo interpelacijo:

Upit na visoku c. kr. vladu!

Odmah s prvoga početka i već za vrijeme sv. Cirila i Metoda napadalo se i sumnjičilo staroslovenski bogoslužbeni jezik, pa se i dan današnji s istih razloga i s iste strane nastoji iztisnuti ga iz naših crkava i svom silom izkoreniti kod nas. Politički razlozi, protivštine Njemaca i Latina, koji priekim okom motre u obće svaki napredak i razvitak Slavena; strančarske koristi, krive potvore licumjeraca i plitkih umova, da se tim smeta čistoći vjere, bogoljubnom čuvstvu i jedinstvu rimske crkve, i podla osobna mržnja; to su uzroci, s kojih se, kako nas povjest uči, toliko vikalo i više na povlasticu danu Slavenom po najvišoj glavi crkve. rimskomu papi, ili kako veli Benedikt XIV. „Ex pastorali munere“ 17. kolovoza 1754 „fidei ac religiosae Nationi Illyricae“. Već Ivan VIII. pisao je Svatopluku godine 880. „nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat sive missas in eadem slavonsica lingua canere, sive . . . alia horarum officia omnia psalere“, pa s toga „litteras slavonicas quibus Deo laudes debita resonant, jure laudamus“. Sveti pako zbor „de Prop. Fide“ učinio je oprezne 29. rujna 1804. na okolo naše biskupe i napose Rakamarića biskupa Osorskoga, koji se protivio staroslovenskoj službi božjoj, da su njekoji od svećenika „dirito slavo“ počeli zanemarivati glagoljicu i naložio „d' invigilare perche si conservi un rito, che fu di tanto vantaggio alla cattolica religione, perche le eresie del secolo XVI. non penetrassero in codeste regioni“ a pri svrhi zapovjeda: „Sarà poi sua sollecitudine per la conservazione del rito slavo-latino il rendere istrutta questa sagra Congregazione del presente stato di detto rito e di ciò, che possa

arsi per rinvenirlo onde si conservi e mantenga ad onore della nazione ed a vantaggio della santa nostra religione“.

Po sebi dakako ovaj predmet i ovo pitanje spadaju izključivo na crkvu i na crkvenu oblast, i to na rimsku stolicu, koja jedino i konačno odlučuje u pitanjih liturgije; te potpisani nebi se usudili dirati u ova pitanja, a još manje zametnuti o njima rieč u sabornici, da se nebi vanjski faktori, a imenito c. kr. vlada uplićala u ovakova nutrnja crkvena pitanja, koja su izvan njezinog djelokruga, koja stoje u najužem savezu sa najuzvišenijimi otajstvi naše svete vjere, te tim usudila se vriedjati bogoljubnu čud našega puka i postavljati nove poteškoće njegovom slobodnom i zakonom osjeganom, izvanjskomu narodnomu razvitku. U toliko dakle, u koliko se upliće c. kr. vlada i njezini organi u ovo pitanje, te se postavljaju izvanjske poteškoće ili čak prieči slobodan razvitak glagoljice, mislimo, da nebi zadovoljili svojoj zastupničkoj dužnosti, kad nebi na umirenje dobroćudnoga i pobožnoga našega puka dignuli svoj glas, kad se zlorabi čak crkva i služba božja u jedinu, konačnu svrhu, da se uguši narodnu samosviest u našem puku, da se izkoreni naš jezik, i tim, da se, ako je iole moguće, zadade smrtni udarac našem narodnomu obstanku. Diplomatičkim spletkarijam i nastojanju, te poticanju c. kr. austro-ugarske vlade pripisuju se javno počam od godine 1887. sve one poteškoće, bud s koje strane one potekle, koje se u našoj državi postavljaju porabi i uzkrisenju slovenskoga crkvnoga jezika, ili kako se obično ako i ne točno veli, glagoljskoga bogoslužja. Od posebnih i naročitih činjenica u našoj pokrajini budi samo to spomenuto, da se našim glasilom zabranjuje i pisnuti samo koju o glagoljici, te ih se zaplenjuje čim o tomu progovore, da obrane našu povlasticu ili na javnost iznesu koju histeričku činjenicu, na kojoj mi vajkada temeljimo pravo, da nam je slobodno glagolati u pokrajini, dočim se

pušća talijanskim ili u obće nam protivnim glasilom, da napadaju na našu narodnu povlasticu, da grde glagoljicu i da se blatom nabacuju na sve, što je nam sveto, milo i drago.

Prije svega moramo iztaknuti, da se ovdje ne radi o tom, da se uvede koji novi običaj u ovu pokrajinu već jedino o staroj i od vjekada zakonito postojećoj povlastici, danoj našim crkvama: rabiti glagoljicu u službi božjoj, jer i im spadamo na one: „gentes Illyricae, quae longe lateque per Europam diffusae sunt“, za koje je dao tiskati Inocenc X. „Breviarum Illyricum“ i jer i mi, naše crkve, naša mjesta i naša pokrajina ubrajaju se u one: „ubi hactenus praefato idiomate (slavonico) celebratum fuit, za koje je Urban VIII. pečatnicom 26. travnja 1631. „Ecclesia Catholica“ pri-skrbio novi „Missale idiomate slavonico.“ Već godine 1252. obratili se Benediktinci monastira sv. Nikole u Omišlju na Inocenca IV. prozvana „uresom kanonista i otcem prava“, da se oni već latinskom pismu nemogu učiti, da su oni Sloveni i imaju svoje slovensko pismo, te ga mole neka mi dopusti jezikom slovenskim a rimskim obredom službu božju ovršivati, kako su to prije i oni i njihovi otcu radili, pa njim to papa dopusti, kao što je to godine 1248. senjskomu biskupu dopustio a kasnije krčkomu biskupu, kada je i on s dušonemira iskao dozvolu (Theiner Mon. Sl. merid. pag. 79).

U obće slovenski crkveni jezik i bogoslužje glagoljsko od 12. do 16. vieka razširilo se je po svuda kod Hrvata zapadne crkve i cvalo je, kako nas naročiti historički podatci uče, po čitavoj današnjoj Istri. Povrh glagolita Clozianus od početka XI. stoljeća imamo od starih rukopisnih misala i brevijara na koži one u Vrbniku od XIV. i XV. stoljeća; Misal kneza Novaka od god. 1368. nabavljen god. 1405. za crkvu Sv. Jelene i sv. Petra u Nugli; Saltir Petra Frasića iz Lindara od god. 1463.; povjest spominje Evangelistar glagoljski, na koga su prisizali franački kraljevi u Rimsu, prvi u Bnetih g. 1483. tiskani misal glagoljski crkve Rimanjske, a od kasnije tiskanih ima ih više i nespominjajući krčku biskupiju, gdje se još i danas glagola, u Karkavcu, u Taru (Torre) itd. Vidi: „Die oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, Küstenland und Dalmatien str. 234.“

U to doba kod nas bila je također glagoljica jedino sredstvo pismenoga obćenja i jedini oblik književnoga života, te sve što i nije spadalo na crkovnu porabu, to se ipak glagoljskim pismom a hrvatskim živućim jezikom pisalo, tako povrh kršćenja, vjenčanja i umiranja, također zaklade, ustanove, pogodbe i oporuke. Najbolji je tomu dokaz „Razvod istarski“ od godine 1257. sačuvan u prepisu od god. 1546. o djelenju nekih obćina grofa pazinskoga, oglajskoga patrijarhe i bnetačke republike, koji se pozivlje na 12 sličnih izprava, kojih prva dopire u godinu 1027.; drugi razvod od godine 1395, koji opredjeljuje granice Mošćenicah i Kozljaka; statut otoka Krka od godina 1388, boljunska kro-

nika od godine 1451. do 1622. U Raklju nalazi se glagoljskim slovi pisana oporuka, ondašnjega plovana od godine 1551. a obćina barbanska ima dvie oporuke plovana Jurja Bedinića od XVI. stoljeća, a u našastaru one crkve od god. 1640. spominju se četiri na pergameni pisane ilirske knjige. Sličnih izprava i oporuka imamo u Lovranu, u Dolini, u Kraju, Mošćenicah itd. (Oest. Ung. Monarchie l. c. str. 241. i 242), a starije oporuke i izprave po otocih sve su u izvorniku bile pisane glagoljskim slovi i po svuda nalazimo javne bilježnike, koji su izključivo glagoljicu rabili.

Budi samo spomenuto, da postoji „Libro I. testamenti e scritture di Don Nicolo e Don Zvane Karstinić primi parochiani e primi nodari illirici di Lossingrande degli anni 1520“, pa „Libro II. testamenti e scritture di Don Zvane Božičević parochiano ultimo di Lossingrande fù illirico nodare 3. principiato l'anno 1605. Ivan Božičević bio je u Velikom Lošinju zadnji nodar, koji je pisao glagoljski, jer nalazimo, da je blagopokojne Serenissime creski i lošinjski knez Jeronim Zane zabranio bio 1. prosinca 1611. upravitelju bratovština, navlastito u velikom i malom Lošinju čak bilježiti račune glagoljski pod globu od 100 lira. Crkvenih matica, pisanih glagoljskim slovi, imamo po svih skoro plovanih biskupije krčke, a bilo jih i po ostaloj Istri, i još nalazimo kojekuda ulomke takovih matica, kao u Taru, dakle pred vrati grada Poreča; glagoljskih urbarija imamo u Sv. Antunu od god. 1548. u sv. Roku od god. 1603. u Boljunu 1576., 1604. itd. Od spomenika glagoljskih poslije najstarijega u opatskoj crkvi sv. Lucije u Baški, podignuta početkom XII. stoljeća u spomen darovnice Zvonimira kralja hrvatskoga, imamo ih posvuda u Istri, u obšjegu grada Trsta i na Goričkom.

Naši stari glagoljaši po Istri nisu niti poznavali latinicu, te su pisali i uređovali izključivo hrvatskim jezikom pisanim glagoljskim slovi. Tako u spisih kanoničkoga obhoda Valerii de Ponte „visitatoris apostolici“ od god. 1647. po Cresu i Lošinju nalazimo potpisane svećenike seoskih plovanih glagoljski i vidimo, da im se izrično nalaže, da se nauče latinska slova. Tako se potpisao glagoljski plovanih velikološinjski: „Ja Don Matiji Božičević potardil kako zgora“ i plovanih malološinjski: „Ja Don Matiji Blagaja potvarjujem kako zgora“, pa izključivo redom svi njihovi kapelani i ostali mjestni svećenici. U proglasu kanoničkoga obhoda od 25. siečnja 1647. uz ostala naredjuje isti „Visitor“, da se poruči svim svećenikom, da donesu u Cres dotično u Osor „il messale illirico reformato, il breviario, il rituale romano illirico, la dottrina christiana“ pa na pr. za velikološinjskoga plovana opaža se, da je donio knjige rodjenih, vjenčanih i umrlih te „constitutiones synodales in illiricum versas et quaedam decreta localis visitationis 1624;“ a našastar lošinjskih, košto i ostalih: crkva, priklopljen glagoljskim slovi, pisan u Brseču, Mošćenicah, Lovranu, Kastvu

Veprincu i po otocih, bili su ladanjski kaptoli, koji su izključivo rabili glagoljicu u bogoslužju; a Josip Pastroić, biskup spljetski nabrojio je još u 18. stoljeću u porečkoj biskupiji 19 izključivo glagoljskih plovanih. Porečki diocenzanski sabor od god. 1733. imenovao je sedam izpitatelja, koji su imali podučavati i izpitivati sve glagoljaše, koji su pristupali k redjenju. Za pameti još danas živućih Krčana bilo je svećenika glagoljaša otočana, koji su služili po raznih plovanih biskupije tršćanske i porečke. Ovdje hoćemo samo spomenuti popa Ivana Bogovića, plovana sv. Nedilje i popa Jurja Turčica, plovana i kanonika u Brseču, koji je i za svoje posebne i svagdašnje molitve rabio svoj molitvenik glagoljicom pisan, u kojem ima takodjer pri ruci način za krstiti, odriješiti, pričestiti, način preporučiti dušu umirajućim i razne crkvene blagoslove. Franjevci III. reda, koji su od svoga prvoga začetka u ovih naših stranah gojili u svojih crkvah glagoljicu, te zato nazvani bili „Fratres Ilirici“ ili „Fratres Slavi“, imali su svoje manastire u sred Istre, pa i ne spominjajući otoka Krka, u Osoru, Kopru, u Novomgradu (Cittanova) i Vižnadi, rabili su uz sve protivštine Klaudija Sozomena, biskupa puljskoga i Ivana X., biskupa porečkoga, na temelju opetovanih papinskih potvrda i nadalje svoju staru povlast, svoju milu glagoljicu. U Kopru, kako piše ljetopisac Mainati (Cronache di Trieste I., str. 214) oni su u svojoj konventualnoj crkvi sv. Grgura, takodjer svako jutro služili staroslovenski i u crkvi sv. Tome na udobnost težaka i zanatlija. A u Novomgradu (Cittanova) polag nagodbe s biskupom Viktorijem god. 1726. morali su na dan sv. Pelagija, gradskoga odvjetnika, navlaš doći u stolnu crkvu, da pripomognu pjevati staroslovenski sv. misu. Kasnije Ivan Dominik, isto biskup novogradski (Cittanova) u svom govoru, pripravljenom za redovnički zbor istih trećoredaca, držan u istom gradu god. 1783. uzvisuje zasluge istih rieči: „Voi religiosi Padri due speciali caratteri custodite. Il primo assistere colle confessioni il popolo illirico ed essere così un utilissimo aiuto a noi Pastori . . il secondo conservare nella nazione ili nobilissimo privilegio della sacra officatura in lingua nostrale, privilegio antichissimo itd.“ Mate Sović, rođen od oca Cresana u Petrogradu a kasnije arcidjakon osorski bi po rimskom papi imenovan godine 1742. učiteljem glagoljice na zavodu Urbanom u Rimu.

Neda se tajiti, da je tekom vremena i osobito ovoga stoljeća, kad je počelo nestajati starih glagoljaša, a mladi duhovnici bili su usilovani pohadjati sjemeništa izvan pokrajine, počela malo po malo propadati glagoljica i uvukle se crkvenim propisom protivne navade, jer svećenici nevjeste starom jeziku i pismu, a svršiv nauke latinskim, iz neznanstva, a kadgod žalibože iz lienosti, lahkoumnosti i udobnosti počeli su jedni prepisivati latinskim slovi sve ono, što se na glas čita ili pjeva kod sv. mise ili službe božje,

a drugi, što je još gore, uvadjati u službu božju živući jezik. Odtud razni iztisci tako zvanoga „Schiavetta“ po crkvah širom Istre, od kojih je najznamenitiji onaj crkve sv. Lovreča pazenatičkoga u kotaru porečkomu, koji bijaše tiskan u Bnećih godine 1665., a i u našastaru osorske crkve od god. 1670. spominje se jedan stari „Schiavetto sive Evangelistario.“ U novije doba, prelazeći ostala mjesta Istre, rabili su u službi božjoj „ščavet“ pop Gršković, rodom iz Vrbnika a dušobrižnik u Žbandaju i pop Brusić, kasnije plovani na Poljicah, upravitelj u Fontani, dakle obojica u porečkoj občini, a za pameti živućih ljudih, obavljala se istim jezikom služba božja i u rovinjskom selu (Villa di Rovigno).

Nu ipak uza sve poteškoće i žalostne okolnosti našega vremena, postoji staroslovenska služba božja i glagoljica i dan danas u više crkvah naše pokrajine, a ima ih još mnogo i bilo ih do pred tri ili četiri godine još više po cijeloj Istri, gdje se je bar ono, što svećenik na glas pjeva ili moli, rabilo i rabi staroslovenski ili iz slabe navade živući hrvatski jezik. Nu svakako i za ova potonja mjesta, gdje svećenik pjeva ili bar odgovara puk dielove sv. mise hrvatskim jezikom, očevidan je dokaz, da se i ondje u starija vremena glagoljalo i da još ondje pravno postoji slavensko bogoslužje, te po tom, da oni, koji imaju bditi, da se od strane crkvenim propisom i duhu crkve protivne navade, morali bi nastojati, da se ondje uzpostavi po naredbi Benedikta XIV. „Ex pastoralibus munere“ 15. kolovoza 1754. stari staroslovenski jezik i da svećenici rabe odobrene knjige, tiskane glagoljskim slovi a podnipošto, da se ondje narine latinština, jer to bi bilo nasilje i značilo bi pričiti našem narodu, da rabi povlasticu podijelenu mu po samoj vrhovnoj glavi rimokatoličke crkve sv. otcu papi i u zadnje vrijeme ponovno odobrenu po Lavu XIII. poznatom okružnicom „Grande munus“.

Ako se dakle sve do dana današnjega i u našoj pokrajini sačuvala u malo ne svih dielovih bogoslužja poraba bilo i samo živućega hrvatskoga jezika, to je po sebi jasan i čvrst dokaz o nekadašnjoj sveobćoj tako zvanoj glagoljskoj liturgiji, jer kako bi se ikad bila uvukla ovako obćenita i obsežna poraba živućega jezika, kad nebi bio postojao praecendens porabe glagoljskoga jezika? S toga i je pisao velezaslužni pokojni krčki biskup Vitezić godine 1858. da je nakanio sačuvati biskupiji velevrednu dobro stečenu povlasticu glagoljskoga bogoslužja, gdje se još rabi i povratiti ju ondje, gdje se uvukla zločesta navada pjevati u narodnom živućem jeziku, koji nije crkveni jezik. — Crkva u ovom pitanju imala je pred očima jedino vjerske probitke i poštovala je našu narodnost, a našim protivnikom, koji i u vjerskih pitanjih izpovjedaju svoje liberalstvo i vladi države, koja je načelno bez vjere, stalno nije mnogo stalo do čistoće vjere, već očevidno išću, da unište u nas svaku klicu samosvjesti narodne, te da nas potalijanče i valjda priprave za

blaženo kraljestvo, komu smo na milost i nemilost, kako se jur pisalo i čulo, čak prodani.

Naši neprijatelji prividno osokoljeni pastirskim listom od 26 studenoga 1887. naših pokrajinskih biskupa sakupljenih u slovenskoj Gorici, počeli su ovih zadnjih godina još više napadati na tu našu u istinu zavidljivu i riedku povlasticu i negledeć na okolnost u istom pastirskom listu naročito iztaknutu, kako niti samim biskupom nije dopušteno ništa u bogoslužju narediti ili mienjati, već da je to izključivo pravo sv. Stolice, i na činjenicu, da su oni imali pred očima okolnosti i posebne, kako se tuže, odmetničke težnje nekih izvan naše političke pokrajine, koje se nas netiču i nemogu se nikako na naše krajeve protegnuti.

Nu bilo što bilo, namjera nije naša i nismo pozvani izpitivati rad naših biskupa, već držimo za nužno ovdje naglasiti i da se razbistre pojmovi, izrično iztaknuti, da je krčki biskup presvjetli g. Feretić izjavio službeno odmah iza kako je bio obavljen gori spomenuti pastirski list, da pokrajinski biskupi svojim pastirskim listom nisu niti iz daleka htjeli iztisluti liturgiju u staroslovenskom jeziku, gdje pravno postoji, nego su išli za tim, da se mjestne navade uzdrže, da nitko svojevoljno ništa ne mnienja i nikako ne sudjeluje sa onimi, koji na koji mu drago način napadaju na bogoslužje i na crkvenim zakonom ustanovljeni bogoslužbeni jezik.

što se tiče načina kršćenja, pričestjenja i u obće dienja svetih sakramenta, blagoslova, pa raznih javnih molitva, te načina preporučiti dušu umirajućim, to mora biti i nam barem u toliko dozvoljeno košto i drugim, Niemcu (vidi Thalhofer-Handbuch der Liturgik i poseban njegov članak u Linzer Quartalschrift od g. 1890.), a preko toga još više nam, jer imamo Ritual preveden na sadanji naš jezik po Isusovcu Kašiću po zapovjedi Urbana VIII. i po sv. zboru „de Propaganda Fide“, izdan god. 1637.

Imajuć sve ovo pred očima, svatko može uviditi, u koliko su istiniti i valjani razlozi, na kojih je opetovano osnivao c. k. rovinjski okružni sud nekoje svoje odsude, a imenito onu od 1. svibnja 1889. br. 90—1591 pen. kojom potvrđuju zapljenu lista „Il Diritto Croato“, radi članka „La liturgia slava ed un vescovo-croato“, i „La liturgia slava a Zara“, i kao da bi bio čak zločin u pokrajinah napučenih sa Slaveni, a naročito u našoj, pisati ili zagovarati pravno uvedeni bogoslužbeni staroslovenski jezik; kao da bi se bili pokrajinski biskupi protivili tobožnjem sadašnjem (?) uvadjanju slavenskoga bogoslužja u primorskih crkvah i svojim spomenutim pastirskim listom strogo ga zabranili; kao da se nebi protezala na našu pokrajinu povlastica, dana po vladajućemu papi Lavu XIII. Slavenom u obće, jer da su pokrajinski biskupi, što nit ne spominju, tobož izdali navedeni pastirski list dogovorno sa papinskim nuncijem u Beču; kao da se

potiče na neposluh prama predpostavljenoj crkvenoj oblasti tim, što se zagovara bogoslužje, koje tobož ona nije dopustila (?), dapače, da mu se protivila (?), pa tim što se uljeva u srce čitatelja privrženost i ljubav prama istomu, ili tim, što se uzvisuju biskupi, koji ga pravno zagovaraju, a kude njegove progonitelje, i oni, koji ga netemeljito zapuštaju, kao da tim, što mi rabimo našu starodavnu povlasticu, poremećujemo mir izmedju raznih narodnostih ove pokrajine, ili čak prouzročujemo, svakako netemeljite protuizjave naših protivnika, ili sablaznjujemo (razumi farizejsku sablazan) njekoje svakako licumjernike i podle ogovaratelje. Ako se i neda sa crkvenoga gledišta odobriti sve i svaku pojedinu rieč, koju je u tom predmetu napisao „Il Diritto Croato“, to svakako nije temeljita, pravedna i na zakonu osnovana obćenita zapljena sa strane c. kr. političkih i sudbenih organa, ako ne, da kod nas moraju i oblasti sve i jedino talijanskim laktom mjeriti i posve u talijanske svrhe rabiti.

Obzirom dakle na to, što je staroslovenski crkveni jezik, ili kako se obično veli glagoljsko bogoslužje jur od prvoga postanka razširilo se, ne samo po drugih zemljah, nego i po cijeloj Istri, te je tako porabom kroz mnogo vjekova i potvrdami od svete Stolice uzakonjeno pravo hrvatskoga naroda služiti se u crkvi svojim narodnim jezikom;

obzirom na to, što je poraba narodnoga jezika u crkvi po Dalmaciji, Primorju i Istri već do sada očuvala dobar dio hrvatskoga naroda za sv. rimokatoličku crkvu;

obzirom na to, što se duboko ukorenila u našem narodu poraba toga jezika u bogoslužju, tako, da se nit neda dirati u tu pravnostečenu njegovu povlasticu, osim ako ga se hoće vriedjati u njegovoj bogoljubnoj čudi i uzdrmati u srcih njegovih iste temelje vjere, koja je s porabom jezika uzko skopčana;

obzirom na to, da je isti ministar za bogoštovje i nastavu u sjednici zastupničke kuće od 5. studenoga 1891. javno izjavio, da stvar bogoslužbenoga jezika i u obće uređivanje bogoslužja spada na nutarnje poslove crkve, te da nebi bilo umjestno i zakonito opravdano uticanje državnih oblastih u takova pitanja, koja spadaju na crkvenu vlast;

obzirom na to, što je člankom 19. istoga državnoga temeljnoga zakona zajamčena u javnom životu podpuna ravnopravnost svim narodnostim i jezikom, te stoga stanovišta i gledišta zakonito opravdana našem narodu poraba njegova jezika u bogoslužju tako, da mu nitko nebi smio pričeiti porabu njegova jezika i u toj grani javnoga života, pitaju potpisani vis. c. kr. vladu:

- 1) Kako opravdava svoje dosadašnje uplićanje na štetu i na zator glagoljice i našega narodnoga jezika u bogoslužju?

2) Kako opraviš zaplenu naših glasila u pokrajini kad razpravljaju ta životna pitanja našeg narodnog obstanka?

Dr. Fran Volarić, M. Mandić, Dr. Dukić, Dr. Leginja, D. Seršić, Jenko, Fr. Flego.

O k r i t i k i d r. M a h n i č a.

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

d) *Gledé na bogosluženje, specijalno liturgijo ali mašo.* — *γ) Liturgija rimske cerkve.*

(Dalje.)

Liturgija Constitutiones Apostolorum sledi za izvršenim posvečenjem škofa in začenja s čitanjem iz zakona in prorokov, potem iz listov ali dejanj apostolskih in iz evangelija, na kar novoposvečeni škof kot pontifikant pozdravi občino z besedami sv. pisma (III. Cor. XIII.: 13) in pouči. Za škofom poučenjem pozivlja diakon poslušalce (audientes, ki imajo najnižjo stopinjo med katehumeni) in nevernike, da naj zapusté cerkev; na to pa se vrsté molitve diakonove za katehume v pravem smislu besede, pri katerih odgovarja ljudstvo na vsak odstavek s *Kόρις ἐλέησον*. Te molitve se završujejo z blagoslovom, ki ga škof izreče nad katehumeni, glave pripognivšimi. Ko odidejo katehumeni iz cerkve, pridejo na vrsto obsedeni, potem ti, ki se pripravljajo h krstu¹⁾, potem ti, ki se pokoré; pri vsaki teh kategorij vrši se isto opravilo, kakor pri pravih katehumenih, jedino vsebina molitev diakonovih in škofovega blagoslova je različna²⁾, kakor se ume samo po sebi.

Potem ko takó zapuste cerkev vsi, ki se strogo ne štejejo k vernikom, ponavlja škof apostolsko pozdravljenje (II. Cor. XIII.: 13.) vernikov; na to pa moli diakon za te vernike dolgo molitev, pri kateri je za vsakim odstavkom odgovarjati s *Kόρις ἐλέησον*³⁾, in za to molitvijo sledi zopet blagoslov, ki ga izreče škof nad verniki. Nato pozdravi škof občino z mirom Božjim, diakon pozove vse k svetemu poljubu miru (Rom. XVI.: 16, I. Cor. XVI.: 20, II. Cor.

3) Jeli voljna visoka c. kr. vlada popraviti sa svoje strane svoj dosadašnji neopravdani postopak?

XIII.: 12), in v tem ko se daje ta poljub, zasede diakon, oziroma poddiakon po spolih ločene duri, da ne more nikdo več iti noter in ven; jeden poddiakonov pa dá za umitje rok vode duhovščini, ki izvršuje liturgijo⁴⁾.

Po takih vsestranskih pripravah in zabrambah proti vsakateremu motjenju in potem, ko potrdi diakon, da so v cerkvi jedino verniki v strogem smislu besede, in da so tudi ti med seboj v nehlinjenem miru: naznani diakon, da se prične daritev evharistije, ter pozove vse, da vstanejo s svojih sedežev; diakoni prinesejo darila škofu, ki stoji pri *Θυσιαστήριον* (sveti mizi ali oltarju), in svečenikom, ki koncelebrujejo okolu njega; škof opravi istočasno s svečeniki ne navedeno, ker tiho molitev; potem obleče praznično obleko, postavi se zopet pred oltar, prekriza si čelo⁵⁾ in pozdravi občino zopet z apostolskim pozdravljenjem (II. Cor. XIII.: 13), kateri je začetek k takoj sledeči molitvi, sedaj znani pod imenom Praefatio⁶⁾.

Praefatio apostolske liturgije se zлага nekoliko malone doslovno s prefacijami vseh znanih starih liturgij, jedino da je molitev „Vere dignum et iustum est“ jako dolga; kajti obširno se spominja ne samo lastnostij Božjih, ampak tudi, kakor razpravlja sveti Ciril Jeruzalemski v svojem 5. poučenju, dostajajočem se misterij (catecheses mystagogicae): „nebes, zemlje, morja, solnca, meseca (lune), zvezd in vsega vidnega in nevidnega stvarjenja; sosebno tudi angelov in

imenujejo kar naravnost sluge [*αποσφύγγι*] diakonov). Nadalje se ta molitev spominja lektorjev in pevcev. No vse te kategorije so bile v rimski cerkvi sredi III. stoletja znane kot davno udomačene, prihajajo torej vsekakor iz II. stoletja, kakor smo to uže zgorej pokazali s pomočjo lista papeža Kornelija.

Ista molitev pa se spominja tudi pravičnih evnuhov ali obrežancev; potem zaradi imena Gospodovega izdihajočih po rudokopih, v prognanstvu, ječah in okovih, in celó prosledujočih vernike zaradi imena Gospodovega, da bi Bog ukrotil njih srd in razgnal njih jezo. To zopet kaže na visoko starost; kajti bilo bi od Edictum Mediolanense, priobčenega začetkom IV. stoletja (313), z večine brezpotrebno, da naravnost brezmiselnost, v tem ko pa je bilo primerno k prosledovanju kristijanov I. in II. stoletja po cesarjih Neronu,

¹⁾ Ti so bili na najvišji stopinji katehumenov.

²⁾ Troje stopinj katehumenov, kakor tudi kategorije obsedenih in pokorečih se bile so znane uže za apostolov, in so se vsekakor razločevale uže v II. stoletju. Molitve in blagoslovi, ki so posebe predpisani za vsako to kategorijo, in za katerimi se dotična kategorija izžene iz cerkve, svedočijo torej o visoki starosti liturgije; sosebno ko se je ravno ta del liturgije pozneje sosebno od IV. stoletja omejil na katehume v obče in tudi tukaj skrajšal takó, da varuje takó rekoč jedini spomin na to, kar se je vršilo nekdanje.

³⁾ Ista molitev se med drugim spominja skupnega episkopata, svečenikov, diakonata in službenega osobja (med poslednjim [*ἐπίσκοποι*] se razumevajo v VIII. knjigi Constitutiones pogostoma omenjeni poddiakoni, ko se v 28. poglavju iste knjige

arhangelov; močij, vladarstev, oblastij in prestolov, kakor tudi Boga slavečih kerubinov, soglasno z Davidom (Ps. XXXIII.: 4, po latinskem štetju XXXIV.: 4). Spominja se tudi serafinov, katere je gledal Izaijas v duhu zbrane okoli prestola Božjega in pojoče „Svet, Svet, Svet Gospod Sabaoth“ (Is. VI.: 2, 3). Zato (takó nadaljuje Ciril svoje poučjenje do vernikov) ponavljamo tudi mi po Serafinih nam sporočeni slavospev, da se ga udeležimo istočasno z nebeškimi četami*. Po slavospevu sledé, kakor še dandanes, molitve, katere združujemo pod imenom „Canon missae“, ker so pravo jedro svete mašne daritve.

Ta za serafinskim slavospevom sledeči kanon pričjenja z besedami „Dá, svet, v resnici vsesvet si Ti — svet je tudi Tvoj jednorodeni Sin“, in, kakor ga nahajamo v apostolski liturgiji, spominja se v prvem odstavku obširno tega, kar je Kristus storil za spasenje človeštva, katero je bilo blizu svojemu poginu, kako je naposled trpel, umrl na križu, vstal od smrti in šel v nebesa. V drugem odstavku, ki začena z zahvaljenjem za trpljenje Kristovo, spominja se obsežno postavljenja eucharistije; pri tem, kakor je umevno samo po sebi, naglašajo se posebne ustanovne besede (verba institutionis) in zapoved Kristova, da naj se po njem izvršeno sveto dejanje v spomin njegove smrti nadaljuje do njegove povrnitve. Nadaljevanje, pričevše s spominom trpljenja smrti, vstajenja od smrti, vnebohojenja, kakor tudi bodoče povrnitve Kristove, obseza tako imenovano *Επίκλησις*, torej klicanje ali prošnjo za poslanje svetega Duha na darila da isti razglasi (*ἀποφύνη*) kruh kot *ἴστρον* Kristovo, kelih (vsebino njegovo) pa kot kri Kristovo, in da se ti, ki se obhajajo z istima, utrdijo v božji blaženosti, dobé odpusčenje

Domicijanu, Trajanu, Eliju (Aelius) Hadrijanu in Marku Avreliju, so mogli prav za prav provzročiti take molitvene odstavke jedino taka prosledovanja.

*) V rimski liturgiji se je rabljenje rokoumivanja ravno na tem mestu ohranilo do današnjega dne.

*) Obledenje praznične škofovske obleke še le pri darovanju (Offertorium), tudi to, da ni ne tukaj ne v vsej liturgiji v obče takó imenovane serafinske pesmi in Aleluja, ki se nahajata v največ starih liturgijah, — ti dve dejstvi svedočiti takisto o visoki starosti te liturgije.

*) Konstantinopolitansko veroizpovedanje, katero čita v vstočni liturgiji med Offertorium in Praefatio ljudstvo, v rimski liturgiji pa pred Offertorium neposredno za evangelijem svečenik, ne nahaja se v Constitutiones Apostolorum, kakor se razume samo po sebi.

*) Sveti Ciril govori sicer na tem mestu svojih poučevanj izrecno k svojim vernikom, odnaša se torej na liturgijo Jeruzalemske cerkve; no ta v vsej cerkvi razširjena liturgija, kakor dokazujejo ravno njegova dotična razpravljanja, zlagajo se popolnoma s tu razpravljanje liturgijo apostolskih konstitucij; zatorej podamo njeno vsebino najpravilniše s tem, da navajamo besede Cirilove.

*) Ta odstavek svedoči še prav posebe o visoki starosti liturgije Constitutiones Apostolorum; kajti tu se ne moli, kakor se nahaja to v drugih liturgijah, za pobožne ali ortodoksne, v obče ne za krščanske, ampak, kakor je zaukazal uže apostol Pavel, za po-

grehov, da se osvobodé hudiča, napolnijo pa s svetim Duhom, torej, vredni Krista, se udeležijo večnega življenja. Tretji odstavek obseza molitve za cerkev, kakor tudi za žive in mrtve*), katere sv. Ciril Jeruzalemski l. c. združuje na kratko, kakor sledi: „Pri tej spravi daritvi molimo k Bogu za obči mir, cerkev, za blaginjo vsega sveta, za cesarje, njih vojne čete in sotrudnike (gosposke). Tudi za vse bolnike, po delu oslabiljene in vse, pomoči potrebne, molimo vsi in doprinašamo daritev . . . Nato se spominjamo k večnemu počitku preselivših se, in sicer najprej patrijarhov, prorokov, apostolov in mučnikov, da bi posredovali pri Bogu za sprejetje naših molitev; potem pa molimo še za umrle svete očete in škofo, kakor tudi v obče za vse v naši sredi umrle, verujoč da nastane iz tega nad vse velika korist dušam teh, za katere opravljamo molitve nad darovanjem svete in plodovite daritve*“.

Potem sledi škofovsko pozdravljenje občine z mirom, nato pa molitev diakona z ljudstvom, katera pričjenja s prošnjo, da bi Bog darovani mu dar sprejel na svoj nadnebeški oltar v prijeten duh (Ephes. V: 2), in sestavlja v obče kratko in lahko umevno ponovljenje tega, kar obsezajo molitve škofove, neposredno poprej izvršene*). Potem sledi za kratko molitvijo škofovo, pred obhajilom, vzklic njegov „Sveto Svetih“, na kateri odgovori ljudstvo, kakor sledi: „Svet, Gospod, Jezus Krist v veličestvu Boga Očeta, blagoslovljen na veke! Amen. Slava Bogu na višavi, na zemlji mir, v ljudeh blagohotenje, (Luc. II.: 14 po grškem izvirniku), Hosana Sinu Davidovemu; slavljen bodi, ki pride v imenu Gospodovem! Bog Gospod se nam je prikazal! Hosana v višavi, (Matth. XXI.: 9. Ps. CXVII. 26, 27.)“¹⁰⁾

ganske kralje in vse oblastnike, da bi živeli mirno in pokojno (I. Tim II.: 2), in kakor je bilo to v obče običajno v prvih stoletjih (Tertull. Apologetici cap. XXXIX). Nadalje se tudi tu zopet moli za te, kateri sovražijo in prosledujejo kristijane zaradi imena Gospodovega, da spreobrne Bog njih mišljenje k boljšemu in razžene njih srd. Ali preblazena devica Marija, ker se je njeno čiščenje razvilo še le pozneje, ne omenja se niti s slovko; to pa takisto označuje visoko starost te liturgije ter jo kaže prosto tudi od poznejših znatnih vklad.

*) Za to molitvijo se nahaja v drugih liturgijah „Oče naš“: in to je bilo od IV. stoletja po svedoštvo svetega Avgustina (Epist. ad Paulin. LIX) običajno blizo v vseh cerkvah. Dejanski je bil ta običaj poleg afrikanske tudi v galikanski cerkvi, dasi so bile v poslednji škofije, v katerih je bil Oče naš sestavina jedino nedeljskih liturgij. (non quotidie, sed tantum die dominica), kakor svedoči 9. kanon Toletanskega koncila. (Daniel l. c. tom. I. pag. 42). Takisto je bilo na Vstoku, kjer celó ne gledé na liturgijo Bazilija in Hrizostoma nastavi v IV. stoletju, v istem IV. stoletju pomnožena tudi uže tu razpravljana liturgija Constitutiones Apostolorum. To se razvidi iz uže navedenega 5. poučevanja o misterijih (Catecheses mystagogicae) svetega Cirila Jeruzalemskega († 386); kajti dasi to poučevanje nesporno podaje obris liturgije Constitutiones, naveden je uže tudi Očenaš. Po najzanesljivejših prepisih te liturgije ni Očenaš sestavina iste liturgije, in to takisto govori

Sedaj začenja obhajanje najprej, kakor se ume samo po sebi, duhovščine, potem pa ostalih vernikov, katerim podaja škof sam telo z besedama: „Telo Kristovo“, na kateri odgovori ta, ki se ima obhajati, z „Amen“. Kelih pa podaje vernikom diakon z besedami: „Kri Kristova, kelih življenja“, na kar odgovori obhajanec zopet z „Amen.“¹¹⁾ Med obhajanjem se čita 33. psalm¹²⁾ („Hočemo Jehovo slaviti

za njeno visoko starost. Da se je čtenaš tudi v rimsko liturgijo uvedel še le pozneje, in da ga je na sedanje njegovo mesto vložil Gregor Veliki še le koncem VI. stoletja, dokažemo bolj spodej.

¹⁰⁾ Psalm je naveden po grškem štetju, kajti po zapadnem štetju bi bil psalm CXVIII. Kakor znano, sestavljata psalma IX. z 21 in X. z 18 vrstami pri Grkih jeden psalm IX. z 39 vrstami, in to ima v posledici, da od X. psalma naprej se grško štetje razločuje za jedno jednoto.

Pri tem je še opomniti, da v navedenem psalmu namesto besed 27. vrste „Bog je Jehova, on nam sveti“ dopušča grški tekst prevod z besedami „Bog Gospod se nam je prikazal“.

vsak čas“) po završenem tem psalmu se zahvalijo verniki Bogu zato, da jih je udostojil obhajila v spasenje, na korist duše in telesa, v varovanje Božje blaženosti, v odpustanje grehov in v večno življenje; škof pa čita zahvalno molitev. Nato pripognejo verniki, na poziv diakonov, svoje glave in prejmejo od škofa v obsežni molitvi blagoslov, na kar jim ukaže diakon, naj se razidejo v miru. —

(Dalje pride.)

¹¹⁾ Takó je bilo od II. in III. stoletja v vseh cerkvah, sosebno tudi v rimski, kar dokažemo bolj spodej. To torej tudi svedoči o visoki starosti apostolske liturgije.

¹²⁾ Po grškem štetju; po latinskem bi bil iz razloga podanega v ravno poprejšnji opomnji psalm 34, v katerem besede: „Občutite in glejte“ iz grškega teksta dopuščajo prevod z besedami „Zaužite in glejte“. To 9. vrsto poudarja sveti Ciril Jeruzalemski l. c. takó, kakor da bi bilo v njegov čas čitanje ali petje mišljenega psalma običajno le od 9. vrste naprej, ali morda tudi samo te vrste.

Лебедъ, Щука и Ракъ.

Когда въ товарищахъ соглася нѣтъ,
На ладъ ихъ дѣло не поидеть, —
И выйдеть изъ него не дѣло — только мука.
Однажды Лебедъ, Ракъ да Щука
Везти съ поклажей возъ взялись,
И вмѣстѣ трое всѣ въ него впряглись;

Ладъ — red; жить въ ладу — въ согласъ; тутъ что = то не ладно, tu nekaj ni prav; они не ладятъ, ne mogo se sporazumeti. *Ладъ* = zatvorka na duhovih instrumentih; od tega нѣтъ на всѣ лады; ругать на в. л. itd. — *Дѣло* = delo, reč, zadeva. Какое жѣ дѣло? Kaj me briga? У меня въ горедѣ дѣло = opravek. — Церковныя дѣла — cerkvene zadeve. — *Мука-мука, мукѣ-мока*. — *Однажды*, дважды = одинъ разъ, два раза, jedenkrat, dvakrat; *nekadaj*. Дважды два-четыре, dvakrat dva je četiri. — *Везти-везу*; я везъ; peljati na

Изъ кожи лѣзуть вонъ, а возу все нѣтъ ходу!
Поклажа бы для нихъ казалась и легка,
Да Лебедъ рвется въ облака
Ракъ пятится назадъ, а Щука тянетъ въ воду.
Кто виноватъ изъ нихъ, кто правъ, судить не намъ.
Да только возъ и нытъ тамъ.

Крыловъ.

vozu, na železnici, na ladji itd. *Вести-веду*, я вель, vesti, vedem peljem (za roko). — *Вмѣстѣ* = vкупѣ. — *Поклажа-поклажа, товар*. — *Казался*, zdeti se. Мнѣ кажется = мнѣ сдается, zdi se mi. — *Рвать*, puliti, trgati. — *Пятится*, ritensko iti; вспать = nazaj, ritensko; otdot: опять, zopet, hrv. opet. — *Тянуть*, vleči, namesto: тяг-нуть, teg-nuti. — *Да*: da, pa, no. Два да три, dva pa tri. Да только = samo da. — *Нынѣ-теперъ*, sedaj; нынѣ = сегодня, danes, letos, v sedanji čas; *понины*, dosedaj. X.

Молитва святаго Ефрема.^{*)}

Gospod in vladar mojega življenja! duha lenobe, obupanja, gospodovanja in praznega govorjenja ne daj mi. Duha pa nedolžnosti, pohlevnosti, potrpežljivosti in ljubezni daruj mi, rabu svojemu.

Ah, Gospod, Car, daruj mi videti moja pregrešenja in ne obsojati brata mojega, ker blagoslovljen si v veke vekov. Amen.

Господ и владар моего живѣнья! Духа ленобе, обупанья, господованья и празднаго говоренья не дай ми. Духа на недолжности, похлѣвности, потрпежливости и любезни даруй ми, рабу своему. Ах, Господ, Цар! даруй ми видѣти моя прегрѣшенья и не обсѣяти брата моего, кер благословлен си в вѣке вѣков. Амен.

Господи и Владыко живота моего Духъ праздности, унынія, любоначалія и празднословія не даждь ми! Духъ же цѣломудрія, смиренномудрія, терпѣнія и любви даруй ми, рабу своему. Ей, Господи Царю! даруй ми зрѣти моя прегрѣшенія и не осуждати брата моего, яко благословенъ еси во вѣки вѣковъ. Аминъ.

^{*)} Та velikopostna molitva moli se v pravoslavni cerkvi pri službi božji v velikem postu in je Efrema Sirojskega, znamenitega cerkvenega pevca prvih vekov kristijanstva. Priporočamo jo posebno in najprej vsem poslovenjenim Nemcem, (recte, ponemčenim Slovencem), to je ljudem, stoječim „na onem bregu“, katerim povem v tolažbo, da jo je prekrasno in stihih preložil na poljski jezik znameniti poljski poet Odynek, ki jo je slišal v unijatskem samostanu, kjer se je odgajal.

Ruske drobtinice.

Съ міру по питіях, голому рубаха

Iz Petrograjske statistike poročam vam danes še to-le:

Leta 1890. pripeljali so inorodnega blaga v Petrogradski zaliv na 78 milj. rub., domače robe pa je Petrograd odpustil na 70 milj. rub., torej uvoz previsil je izvoz samo na 8 milj. rub.; niso pa še jako daleč časi, ko izvoz domače tvorine celo polovine privoza ptuje robe ni dosegal . . .

Domače živine bilo je v Petrogradu l. 1890. — konjev 40.615, krav 7.914, psov pa 32.599.

Mesa so snedli Petrogradci leta 1890.: V samem Petrogradu so ubili i zaklali rogate težke živine 179.394 glav, ali 3.076.100 pudov; nerogate male živine pa so zabodli 166.294 glav, ali 664.076 pudov. Pripeljali pa so mesa, navadno zmrzlega, iz drugih krajev Rusije 1.808.644 pudov; divjačine i kurine pa 657.626 pud. Vsega mesa je torej snedel Petrograd l. 1890. — 6.206.446 pudov, kar da na jednega človeka $6\frac{1}{2}$ pudov.

Otrók se je rodilo v Petrogradu leta 1890. — 31.006, ali $32\frac{1}{2}$ na 1000 ljudij; umrlo je pa 23.855 ljudij, ali 25 na 1000 naseljenja; zakonov pa je bilo skleneno 6195, ali $6\frac{1}{2}$ na 1000 ljudij.

Primer pribaltijske reklame: Neki estonski urednik obeta svojim naročnikom, ako mu pridobé 20 novih naročnikov, izvrstno cilindrovo uro; kdor se pa podpiše na 25 eksemplarov, ta dobi pa vrlo ankorno uro; zamejno i rusko robo dobivali bodo njegovi naročniki na 5—10% niže navadne cene, a lepe i mlade device po mestih i trgih bodo imele vedno bogat postranski zaslužek . . . Presrečni Estonci, kateri uže nekoliko vekov srbajo nemško kulturo! Zakaj se je neki Slovani tak bojimo? Saj tudi nam obeta bogat postranski zaslužek!

12. jan., v dan sv. Tatjane, praznuje Moskovsko vseučilišče dan svoje ustanovitve. Navadno se ta dan prav živahno praznuje po vsej Rusiji, kjer so razsejani pitomci najstareš almae matris na ruskih tleh. Sijajno pa ga časte v sami Moskvi, kakor dijaki, tako tudi profesorji i administracija vseučiliščina. Letos pa je ta dan prav tiho kanul v večnost: preveč je nezgod povsod, se ne pije i ne je celo tam, kojim je še na kaj piti i jesti. Ob obedih i veselicah po Rusiji pisali so malo, celo Moskva o svojih svečanostih ni preglasno trobentala. Pojavil se je prav skromen račun o delavnosti Moskovskega vseučilišča v nekaterih bolj znanih novinah, iz kojega tudi jaz posnemam tole: Vseh dijakov za 1891. l. bilo je 3400, profesorjev pa 175. K učenemu poklicu se je pripravljalo 40 oseb; vseučiliščna knjižnica broji 130.000 izdanj. Na zaloge je bilo potrošeno 28.000 rub., osnova pa blagotvorne zaloge znaša 2.200.000 rub. Krome (razun) vseučiliščne zaloge je še zasebno blagotvorno dijaško društvo, kojega svota je lani došla do 55.000 rub., osnova pa tega društva sedaj znaša 31.000 rub. Dela mnogo dobrega, takó na pr. je osvobodilo od plate za lekcije več nego 600 dijakov! Slava mu!!

Harkovsko vseučilišče pa praznuje dan svoje ustanovitve 17. jan. Iz letošnjega poročila poročam vam kot pendant k nekaterim datam o Moskovski univerzi naslednje: profesorjev bilo je prošlega leta na Harkovskem vseučilišču 101, dijakov pa 1010; 6

kateder ali stolic je bilo praznih. Svoje studije okončilo ali završilo je 193 dijakov, med njimi 112 zdravnikov; učenih naslovov pa je dobilo 395 oseb. Stipendijator bilo je 219, koji so veljali 53.000 rub.; poleg tega so še pomagali nekaterim dijakom na strani, to je ne stalno in ne vedno, na to pomoč je šlo 9000 rub.; osnova dobrodejne zaloge pa znaša sedaj 600.000 rub.; zasebno dijaško društvo pa je razdalo dijakom na razne potrebe 13.353 rub. Plača za lekcije od vseh študentov je znašala 31.040 rub., a profesorske lekcije veljale so 35.660 rub., torej je morala vlada še pribaviti nekoliko tisoč. Sploh pa je vsa univerza stala 371.493 rub. Kaj neki gg. profesorji delajo, ali marljivo kopajo njivo, kateri pravimo ruska nauka, ali nemarno dremljejo, o tem prevažnem vprašanju v kratkih novinarskih poročilih prav nič nisem našel; treba bilo bi pogledati v „университетскія извѣстія“, koja izhajajo tukaj pri vsakem vseučilišču.

Petrograjsko imperatorsko Akademijo umetnostij obiskovalo je lanskega leta 3.919 ljudij.

Petrograjskemu literaturnemu fondu zapustil je nedavno g. Jelisejev 50.000 rub. V istem literarnem društvu bila je prošlega januarja obična seja, v kateri so čitali dve rokopisni glavi (poglavji) iz znanega romana globokomiselnega Dostojevskega-Bъсн. Ta umotvor zagledal je beli svet v „R. Vjest.“, ko je ta bil še pod redakcijo neumrlega Katkova. G. Katkov našel jih je beznравstvene in je zahteval, da bi jih izpustil; g. Dostojevskij pa mu je pritril na to. Ta zanimivi epizod iz vzajemnih odnosajev dveh največih velikarov ruske misli kaže, kako neupogljiv je bil Mihajl Nikiforovič tudi v vprašanjih lepoznanke slovstvenosti i kako krotek ali pohleven bil je Fedor Mihajlovič tudi tam, kjer bi pač mogel reči: „Priatelj, stoj! Tukaj se začenja moj kraj . . .“

Iz Petrograjske statistike: A) Cerkev je: Pravoslavno-samo-stanskih 14, pravoslavno-župnih 62, domačih (seveda tudi pravoslavnih) 155, jedinovernih s pravoslavniimi starega obreda 5 župnih, 2 domači, armeno-gregorjanskega obreda 2 župni, rimsko-katoliških 3 župne i 12 domačih, reformovane 3, anglikanski 2, švedski in finski 2, latiški i estonski 2, mahomedanske molitvenice 3, židovskih sinagog molitvenih domov 7; poleg tega je še 45 pravoslavnih kapelic. B) Bolnic je pa v Petrogradu 53 z 11.210 posteljami, lečebnic i ambulatorij 40, a roditeljskih zavodov 16 z 380 posteljami. C) Vseh mostov je v Petrogradu 190. Iz njih je kamenih 20, iz litega železa 11, prosto železnih 6, visečih 5, plavajoča 2, vsi drugi pa so leseni. Najdaljši most je Троицкий, jeden iz navedenih črez Nevo, 295 sežnjev. D) Vseh vrtov, skverov i bulvarov je v Petrogradu 51. E) Vseh ulic, glavnih i pobočnih, naštevajo v Petrogradu 685, katere dajejo 427 vrst; predmestja pa semkaj ne spadajo, ta se računijo posebe. Vseh trgov broji Petrograd 80, koji dajajo 168.000 kvadr. sežnjev.

Božidar Tvorcov*.

*) V 3. št. „Sl. Sv.“, v „Мировой споръ“ čitaj: бужетной, цѣлый, бужетния, серия, бужетъ, v 2. št. pa v „Domra“ čitaj: kobzo itd.

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Interpelacija. Poslanec Spinčič in tovariši so stavili meseca febr. v državnem zboru do grofa Taaffeja kot vodjo notranjih zadev obsežno interpelacijo, v kateri označujejo najprej raznovrstne nezakonitosti, ki so se godile in ponavljale v Istri. Sklicujejo se na razne interpelacije zastran teh nezakonitostij, ne da bi bil nanje odgovor.

Potem pravi interpelacija:

„Znano je Nj. ekscelenciji, da sodi javno mnenje slovanskega naseljenja v Istri, da je povod nezakonitostim in nasilstvom pristašev ital. stranke proti Slovanom ravno vedenje posamičnih vladnih organov, ki dopuščajo vse to; vsled tega nima slovansko naseljenje nikakega zaupanja več do istih organov, in stanovništvo kakor slovanski poslanci, ki poznajo istrske razmere, pričakujejo in želé od visoke osrednje vlade, da bodi vendar uže konec mnogim tem nezakonitostim, in da ista odpošlje v ta namen nepristranskega komisarja ali pa takošno komisijo, ki bi preiskala razmere v zapadni Istri.

Ker pa na prej omenjene štiri interpelacije še ni bilo odgovora; ker, kolikor je znano, še ni bil odposlan kak nepristranski komisar ali takošna komisija, da preišče razmere v zapadni Istri — zlasti da se osvedoči o ravnanju pristašev italijanske stranke v raznih mestih in krajih, kjer so ti pristaši kolikor toliko gosto naseljeni, kjer so razširjeni nazori „Italije irredente“, in kjer so nastale prav barbarske in vandalične razmere; ker so slovanska društva, — kakor društva „Čitaonica“ v Pulju, čegar prostori (ležeči sredi mesta) so bili od dne 31. decembra 1891. do dne 16. februarja 1892. ob času, ko so bili mnogi društveniki prisotni, petkrat napadeni in z ulice ometani s kamni, vrata zamazana, okna pa pobita — in tudi posamični Slovani, celó, če so bili v uradnem poslu, kakor to dokazujejo zadnje dogodbe v Buze'u, večkrat izpostavljeni napadom tudi v najnovejši dobi; ker se v kratkem začnejo zasedanja deželnih zborov in tudi zasedanje deželnega zbora istrskega v Poreču, kjer so bili vsi Hrvati, zlasti hrvatski in pa slovanski poslanci, vsakovrstnim napadom izpostavljeni, in kjer je vodja ondotnega okrajnega glavarstva po svojem sovraštvu do Hrvatov in po dokazani svoji pristranosti znani namestniški svetnik vitez Ellusheg, ki bode, kakor se kaže, tudi letos opravljal funkcije vladnega zastopnika v deželnem zboru, usojajo se podpisani vprašati Nj. ekscelencijo, gospoda ministerskega predsednika kot vodjo ministerstva notranjih zadev:

1. Je-li Nj. ekscelencija pri volji, odgovoriti na interpelacijo z dne 19. junija in na interpelaciji z dne 7. in 17. decembra 1891., ako pa ne, ali hoče Nj. ekscelencija povedati vzroke, iz katerih noče odgovoriti? 2. Je-li Nj. eksce-

lencija pri volji ukreniti, da nepristranski komisar ali takošna komisija strogo preišče razmere v zapadni Istri? 3. So-li Nj. ekscelenciji znani napadi na slovansko bralno društvo „Čitaonica“ v Pulju v minolih mesecih decembru in januariju in tekočem mesecu, in zadnji napadi na posamične Slovane v Buzetu, kakor tudi napadi na uradne osebe, in kaj misli storiti Nj. ekscelencija, da se takošni napadi ne ponové? 4. Kaj je Nj. ekscelencija ukrenil, da bodo slovanski poslanci za časa bodočega zasedanja deželnega zbora varni in brez skrbi za svojo osebno prostost, in da bode vlado v deželnem zboru zastopal nepristranski uradnik?

Na Dunaju, dne 20. februarja 1892.

Spinčič, dr. Vašaty, Vohanka, Tekly, Krumbholz, dr. Slavík, Mixa, dr. Kaizl, dr. Blažek, dr. Kramar, Doležal, Eim, Formánek, dr. Slama, Perić, Bianchini, dr. Engel, dr. Lang, dr. Brzorad, Purghart, Sokol, Kaftan, dr. Masaryk, dr. Pacák, Čestmir, Lang, dr. Gregorec.

Podporno društvo za slovanske visokošolce na Dnnaju, ustanovljeno l. 1888, je priobčilo svoje 3. letno poročilo. Namen društva je dobrodelen, podpirati namreč uboge in marljive dijake slovanske narodnosti, kateri se učé na vsučilišču, tehniki ali visoki šoli za poljedelstvo, izjemoma kolikor moči tudi druge slovanske dijake na Dunaju. Porabljajo se v podporo letni doneski rednih udov, podpornikov in dobrotnikov in pa obresti od glavnice. Doneski ustanovnikov, dohodki društvenih podjetij (koncertov, slavnostnih večerov itd.) in volila so glavnična imovina ter dajejo sam obresti v podporo.

Iz raznovrstnih doneskov in dohodkov je bilo koncem leta 1891. skupej 5052; v tej vsoti znaša društvena imovina 3905-26 gold. Stroškov je bilo 1152-96 gold., od teh stroškov je pripadlo za podpore 508 gold. v gotovini in za 466 gold. v znamkah-obednicah. Podpirancev je bilo 52 v 196 slučajih. Med podpiranci je bilo 21 juristov, 11 filozofov, 5 medicincev, 1 sluš. tehn., velike šole, in pa izjemoma 5 učencev živinozdravilstva in 3 učenci akad. obrazovnih umetnostij.

Društvo je v kratki dobi obstanka doseglo jako mnogo v materijalnem kakor moralnem pogledu. Od vseh strani slovanske domovine in iz vseh stanov je podpirajo in ima uže sedaj znatno glavnico. Obresti se ve da niso znatne, a dohodki iz njih bodo toliko stalniši, tudi ko bi dobrotniki ne pomagali vsoko leto enakomerno. V odboru so člani, ki skrbé, da vredni in potrebni dobivajo podpor, in če so te tudi majhne, dijakom so vendar v veliko pomoč, da vstrajajo v sili in se celó tu pa tam obvarujejo kalij, katere so uže mnogim slovanskim trpinom po vsučiliščih zasadile smrtno bolezen in jim pretrgale nit življenja, ravno ko so dospeli po hudih borbah do stalnega kruha. Slovenski izšolani ro-

doljubi se takó rekoč maščujejo v posebnih slučajih nad lastno osodo in želé, da bi vsaj njih bodoči tovariši bili na boljem, nego se je godilo njim; zato pa vidimo, da kar tekmujejo z darovi tudi za novo Dunajsko dijaško podporno društvo. Tako maščevanje nad samimi seboj je najplemenitiše, in zato se nadajamo, da bodo slovenski rodoljubi v raznih službah kakor si bodi i nadalje tekmujoč podpirali Dunajsko in jednako Graško društvo. Srečna je misel, izražena v pravilih Dunajskega društva, da se skrbi za naraščajočo glavnicu, od katere bodo prihajale odgovarjajoče obresti. Naj bi Slovenci obe društvi postavili na tako trdno podstavo! Dandanes je to toliko potrebniše, ko veje na Dunaju in v Gradcu slovanskim dijakom nacionarno nasprotni veter, kateri provzročuje, da se tem dijakom odteguje podpora iz dohodkov drugih društev, in da se jim odteguje tudi zaslužek potom lekcij itd. tudi tedaj, ko govoré na prvem mestu ugodna svedoštva za nje. V obeh navedenih mestih morejo slovanskim dijakom zanesljivo pomagati jedino Slovani; pomoč od drugod je poštovati kot izjemo. Tako položnje najbolj priporoča Dunajsko in Graško društvo. Naj omenimo še, da za Dunajsko podporno društvo se pošiljajo darovi društvenemu blagajniku, g. dr. Fr. Sedeju, c. in kr. dvornemu kaplanu in ravnatelju v Avgustineju na Dunaju, I. Augustinerstr. 7. Predsednik je g. Iv. Navratil, c. kr. ravnateljski predstojnik pomožnih uradov pri najvišem sodišču

Družba sv. Mohora dobi letos zopet nekaj tisoč novih udov, takó da jih bode okolo 57 do 58.000; po tem bi prišel na 23 ali 24 Slovencev po 1 ud.

b) Ostali slovanski svet.

Deželni zbori. Tržaški deželni zbor je sprejel predlog dež. odbora, vsled katerega se zahteva za Italijane vseučilišče z italijanskim jezikom, in dokler se ne ustanovi ta zavod, pa priznanje v inozemstvu dovršenih študij in diplomov, pridobljenih zlasti na Italijanskem. Poslanec Nabergoj je na razne izjave, obrnne tudi ob tej priliki proti Slovincem, jako dobro odgovarjal. Ko je rekel, da naj bi Italijani delovali s Slovenci skupno proti germanizovanju, so ga zasmehovali. — V istrskem deželnem zboru prezirajo vse govore na hrvatskem jeziku, kakor prejšnja leta, in dr. Volarič je moral še spominjati, da se je vsled prezirljivosti ital. umetne večine prezrl celo „Živio“, ki so ga cesarju klicali slovanski zastopniki v zbornici. Dr. Laginja je interpeloval, zakaj se štipendije podeljujejo jedino italijanski mladini. Hrvatski poslanci se hrabro vedejo tudi letos. — V kranjskem dež. zboru je prišlo do obširnega razpravljanja pri srednjih šolah in deželnem šolskem zakladu. Poslanci Kersnik, Ivan Hribar, dr. Tavčar so stvari jako dobro osvetljevali, v tem ko je govoril poslanec Šuklje za nemščino na gimnazijah. Vedenje tega poslanca obsojajo sedaj ne samo na Kranjskem, vsem Slovenskem, ampak med vsemi Slovani avstrijskimi in tudi drugod. Sicer se povrnemo h kranjskemu deželnemu zboru. — V češkem deželnem zboru je vlada predložila nov vo-

lilni red in predlogo ob okroženju nekaterih sodnijskih okrajev. Tudi tu so se konservativni veleposestniki izjavili v smislu, da se punktacije odložijo na ugodniši čas. Vlade predloge so se izročile posebni komisiji. V obče so Čehi in njih veleposestvo odložili punktacije, o vladi pa trdè, da hoče i nadalje delovati na njih izvršenje. O češkem in drugih dež. zborih bomo v bodoče poročali obširniše.

Komenskega slavnost praznuje ta mesec ves omikani svet, in še na Nemškem je zaukazal naučni minister praznovati rojstni dan Komenskega, t. j. 28. dan marcija po vseh šolah. Minister pl. Gautsch pa je to praznovanje prepovedal gledé na šole v češki kraljevini, Mladočehi so stavili zaradi tega do c. kr. namestnika interpelacijo v češkem deželnem zboru. „Nar. Listy“ so nasovetovali, da naj odgovori na tako prepoved češki narod s tem, da določi letos dan 28. marcija kot praznik vsega naroda. In takó se tudi zgodi; narod bi se ne bil toliko zavedel o pomenu Komenskega, ako bi ga ne bila zadela ta prepoved. Nemški listi, celó šovinistiški, strmijo nad tako naredbo in kažejo naravnost na Nemčijo, kjer bode šolska mladina imela v dan 28. marcija šolski praznik. Za Moravo prepoved uže ne velja, omejena je torej na češko kraljevino. Sicer pa ne stavljajo nikjer drugod zaprek praznovanju. Praznik Komenskega je vzbudil pisatelje, pedagoge in mislilce, kateri prijavljajo raznovrstne razprave o Komenskem in njegovih spisih, društva pa prirejajo slavnosti, na katerih so primerni slavnostni govori. To pot vsaj tudi Slovani ne zaostajajo za drugimi narodi in se torej vedejo dostojno velikana Slovana Komenskega.

Politický spolek pro severní Moravu se je ustanovil in je zboroval prvi krat v Olomucu 13. t. m. Izvoljeni predsednik dr. Oštádal je izrazil glavni namen društva, takó-le: Zlomiti jarem germanizacije na severni Moravi, utrditi narodu podstave demokratiške, oživiti v njem zavest solidaritete s Češko in delovati na pridoblenje samostalnosti korone češke. Priporočal je mladočeški stranki, da bi ona skrbela i za Moravo, katero izsesavajo neprijatelji in jo zapuščajo dosedanji voditelji. S tem društvo obsojuje oportunizem moravskih poslancev, katerih ni še izučila osoda staročeške stranke v kraljevini.

Biskupu Josipu Strossmajeru je došlo v njegov god ali imendan okolo 300 brzojavk in pisem. V Zagrebu so priredili njemu na čast banket in poudarjali njegove zasluge. Prisoten je bil tudi učeni dr. Rački, kateremu so napili z izrazom, da je on duh hrvatske akademije, da on deluje uže 30 let kot mravlja na kulturnem polju.

„Sava“ bode ime slovenskemu ferijalnemu društvu, katero začne delovati letos, po svojem namenu združevati visokošolce duševno in zabavno, prirejati veselice in poljudno-poučna predavanja ob periferiji, ter s tem buditi narodno zavest. Osnovni odbor 5 členov je uže izvoljen.

Milan, bivši kralj srbski, odpovedal se je vsem pravicam in častem v Srbiji proti temu, da bode dobival obresti

od 2 milijona dinarjev. Skupščina je po dolgih razpravah sprejela dotično vladno predlogo kot zakon. Ves svet se je zavzel nad moralnim propadom Milanovim, in še oni, ki so ga poprej častili, zagovarjali, obrnili so se z zaničevanjem od njega. Dunajski in Budapeštanski listi, kateri so poprej za dobro plačo v smislu znane politike odobraval vse, kar je ukrenil ali učinil Milan, rekli so mu sedaj, da je dober barantač!

No, srbski narod prestane tudi udarce, ki mu jih je prizadejal njegov nekdanji kralj. Vpliv, ki deluje v Srbiji od zapadne strani, ni bil toliko močan, da bi premagal zavest srbskega naroda. Praška „Politik“ vpraša, ali se ista zapadna stran nauči kaj iz Milanove osode. Kakor kažejo dejstva, sosebno v Bolgariji, deluje isti zapad ondi ravno takó na politiko in raznarodovanje, kakor doslej v Srbiji.

Dr. Barčič Erazem, sin velikega rodoljuba dr. Barčiča na Reki, jako iskren Hrvat in Slovan, je umrl vsled dvoboja, provzročenega po neprevidnih besedah. Reški župnik Bedini, ki je znan kot preganjalec glagoljice, je prepovedal cerkvena opravila ob pogrebu. Ondotni pravoslavni protosviter pa je vse opravil za njim, in pri parastosu ali mrtvaškem opravilu je bilo v pravoslavni cerkvi natlačenega naroda. Proti Bediniju so demonstrirali ob tej priliki, kakor poročajo v „Našo Slovo“, ravno mladiči italijanske in madjarske stanke, torej sinovi onih, kateri Bedinija zlorabijo kot orožje proti Hrvatom.

„Задгггггг“ se imenuje društvo, katero so zasnovali Srbi in Srbkinje v Zürichu. Namen tej zadrugi je seznanjati člene v znanstvenih, književnih in društvenih vprašanjih in seznanjati tudi tujstvo s srbsko zgodovino in književnostjo. Svoje knjige daje na razpolaganje tujcem in skuša pridobivati knjige, v tujem jeziku govoreče o srbski zgodovini in literaturi, da bi jih potem razposojala.

Književnost.

„Vesna“. Kakor smo naznanili zadnjič, je izšla s 1. številom. Razna poročila v zadnjih oddelkih lista so poprek dobro odbrana. V tej št. pa zase za leposlovno berilo večino lista, in ravno nad tem berilom se izpodtikata oba slovenska dnevnikarja, „konservativni“ celó v posebnem uvodnem članku, napredni pa v posebnem podlistku. Oba nekako obupujeta nad sposobnostjo dijakov, da bi izdajali sami svoj list, in bi rada videla, da bi oni odstopili od svoje namere. Mi ne sodimo takó naglo, in ako so imeli dijaki posebnih vzrokov za izdavanje lastnega lističa, bodo ti vzroki veljali še nadalje, in potem se ni bati, da ne popravijo, kar so zagrešili v 1. št., in da bi ne dobili sposobnih močij, katere bi primerno uredovale list. Če pa dijaki niso imeli zaresnih vzrokov za svoj list, potem se ve da niti sami ne bodo vstrajali pri podjetju. Vse je torej zavisno od tehničnih vzrokov; dijaki, ako so jih imeli, jih sedaj gotovo razglasé.

„Amerikanski Slovenec“, ki je bil prenehal izhajati z 10. številom, došel je v Evropo z 11. številom v isti zunanji obliki,

pa od drugega kraja in pod drugim uredništvom. Izhaja po 1 krat na teden v severni Ameriki, uredi ga pa č. gosp. F. Buch; stoji za nas 6 gold. na leto. Naročnina se pošilja pod adreso: V. Rev. Jos. F. Buh, „Amerikanski Slovenec“, Tower Minn, St. Louis Co., U. S. Amerika. Urednik je sedaj duhovnik, in nekdo celó naravnost trdi, da mora biti duhovnik pri tem listu. Ta 11. števil ima tudi velik del pobožne vsebine. Urednik sam nasvetuje, naj bi Slovenci v Ameriki ustanovili družbo sv. Cirila in Metoda, ter da bi ta prevzela list v svojo last in mu takó zagotovila obstanek. Izobraženci slovenski, ki so v Ameriki, poznajo bolje tamošnje razmere, zato se nadejamo, da uredé list takó, kakor ga potrebujejo amerikanski Slovenci, da ne bodo pristranski in morda tudi tam vstvarjali umetnega razpora. Poslednjega se morejo v Ameriki izogniti toliko lažje, ko nima tam opraviti ne Bismarck ne kak drug diplomat, ki bi vplival v posebnem smislu na kakega rimskega nuncija in ta zopet po višjih na nižje duhovne pastirje in smer raznih „konservativnih“ in „rimsko-katoliških“ listov.

Seznam knih a časopisu, které vlastním nákladem vydal I. Otto, knihkupec české university, nakladatele a majetnik knižnickarj. V Praze. Pod tem naslovom je priložil veliki knjižni tiskar in založnik I. Otto poseben 140 strani vel. 8. obsežajoči katalog, ki ima tudi mnogo ilustracij iz pojedinih založenih del. V katalogu so oddelki: Skvostné spisy illustrované. — Basné. — Romány, povídky itd. — Dějiny, paměti, dopisy, biografie itd. — Právní a statní vědy itd. — Náboženství. — Filosofie, vychovatelství, školní knihy itd. — Divadlo. — Spisy pro mládež. Časopisy. — Slovníky. — Obrazy. — Laliná knihovna národní. — Politická bibliotéka česká. — Zábavní čtení pro mládež. Ruská knihovna. Itd. Iz tega kataloga samega je možno seznati se z lepim delom češke književnosti.

Životopis I. A. Komenského z pera prof. I. Šmahy, sepsaný na základě původních pramenův a nejnovější objevené korespondence Komenského, počal vycházeti v sešitech bohatě ilustrovaných. Na celé dílo předplati se 1.40 zl. U Fr. Bayera, vydavatele Komenského spisův v Přerově na Moravě. Prof. Jos. Šmaha je pripoznan kot najboljši poznavalec Komenskega; zato štejejo tudi njegov popis življenja Komenskega najboljšim.

Slovenské spevy Vydávají přátelia slovenských spevův. Díl II. Cena každého sošitu s portem 55 kr. Cena sošitův dílu I. je snížena tiež len na 55 kr. potážne s poštou. Všetky objednávky dít sa majú u knižničarsko-učastinárského spolku v Turčanském Svatom Martine (Turócz Szt. Márton, Ungarn). Znano je, da slovaške pesmi spadajo k najlepšim vsega Slovanstva. Nadarjeni narod, živeč v gorah, ohranil je na Moravskem in ogerskem Slovaškem, v obče vse vrste slovanske umetnosti in duševnega pojavljanja najčisteje. Rodoljubi slovaški, prijatelji domače pesmi, zbrali so se v namen za izdavanje slovaških melodij, in so doslej priobčili

I. del in izdavaajo sedaj II. del, od katerega je ravno izšel 3. snopič. Oba dela sestavljata bodeta jedno samo knjigo. Snopiči obsegajo po 5 pol v obliki znanega Kubinega izdanja Vsaka melodija ima spodej tekst prve kitice dotične pesmi, in sledé potem pod melodijo ostale kitice teksta.

Bibliografja polska, 140.000 drukaw. Cześć I. Stolecie XIX. Tom. I—VII. 1872—1882. Pismienictwo polskie XIX. wieku, ujęte w abecagowym porzadku po r. 1882. — Tom. X. Spis chronolog. (1871—1889. 1890. Cześć II. Tom. VIII. IX., XI. Stolecie XV.—XVIII. 1882—1890. Cześć III. Tom. XII. 1891. Krakow. Sestavil Estreicher.

Historie literatury ruské XIX. století. Dle A. M. Skabičevského a j. upravil A. G. Stín. Nákladem I. F. Šaška ve Vel. Mezeříči. Seš. 30 kr. Doslej so izšli 3 snopiči, ki govoré o razvoju slavjanofilstva, estetiško - kritičkih nazorih A. Gregorjeva, N. Strachova, o pedagogu Pirogovu in publicistu Černiševskem. Knjiga je velezanimiva, in zato so Čehi g. Stinu jako hvaležni, da jim je priredil tako izdanje zgodovine ruske književnosti sedanjega veka.

„Славянское Обозрѣніе“ ima v I. zvezku, 165 strani notranjega teksta obsegajočem, naslednjo vsebino: I. K čitaj telju! — Redaktorja-izdajatelja, prof. A. S. Budiloviča. II. Trije svetovi azijsko-evropejske celine. — Prof. V. I. Lamanskega. III. M. Pogodin (s portretom spredej). — Akademika K. N. Bestuževa-Rjulina. — IV. Iz dopisovanja kneza V. A. Čerkaskega in N. A. Miljutina o poljskih stvarih. Preustrojstvo življenja poljskih kmetov po ruskih državnikih, po ukazih ruskega carja, 1863. in začetka 1864. leta. — Prof. A. B. — V. Nekrologi: Mihajl Osipovič Kojalovič. — P. N. Živoliča. — Aleksander Athanasijevič Potebnja. — Prof. A. B. — Osip Osipovič Pervolf. — Prof. A. B. — VI. Letopis. — Prof. A. B. — VII. Pisma iz slavjanskih zemelj: iz Turčanskega Svetega Martina. — Iz Levova. — S Kranjskega. — Bibliografja. Вл. Соловьевъ. Национальный вопросъ въ Россіи. Выпускъ 1—2. С. Петербургъ 1891. — В. З. Завитневичъ. Значеніе первыхъ славянофиловъ въ дѣлѣ уясненія идей народности и самобытности. — Киевъ 1891. — А. Б. — Бендеревъ. Сербско-болгарская война 1885 года. С. Петербургъ 1892. — А. Б. — Dr. Constantin Iireček. Das Fürstenthum Bulgarien, seine Bodengestaltung, Natur, Bevölkerung, wirtschaftliche Zustände, Geistige Cultur, Staatsverfassung, Staatsverwaltung und neuere Geschichte. Wien 1891. — А. Б. — Проф. И. С. Пальмовъ. VIII. Obzor češke leposlovne literature za 1891. leto. O važnejših znanstvenih delih o poljski zgodovini in književnosti v 1891. letu. *Алφα. — IX. O delovanju slovanskih blago-

delnih društev. — Petrograjskega in Kijevskega. — X. Смерть. — Potem v posebni prilogi: „Весенний морозъ“. Novela. — Svetozora Hurbana - Vajanskega. Preložil s slovanskega (Slovaškega) V. Francev.

V I. odseku se obrača sam urednik-izdajatelj prof. A. S. Budilovič do čitatelja, kateremu predločuje sedanje obče položnje pojedinih slovanskih narodov, kakor tudi Madjarov, Turkov, Romuncev, Grkov, torej narodnostij, ki so v nekakih odnašanjih k Slovanstvu, ter odpira predale „Славянское Обозрѣніе“ pisateljem vseh slovanskih narodnostij, kateri želé odkrito pojasnjevati to ali ono vprašanje, ki se v resnici dostaje slovanske kulture in omike. Geslo njegovemu listu bode: Ljubimo drug drugega... „Возлюбимъ другъ друга, да единомыслиемъ исповѣмся“. To je program, pristavlja urednik, po katerem je človek in kristijan dolžen pospenjati se od čustva k spoznanju, a od misli k delovanju, v službi svojim prosvetnim idejam in idealom. Jedino po tem programu morejo Slovani izvleči se iz teh brezštevilnih težav v svojem sedanjem položnju, katere so se nakopičile tekom stoletij.

No ves razloženi program je toliko poučen, da ga ponatiskujejo ali v celoti ali v potezah razni slovanski listi. — Razprava Lamanskega, ki ni še završena v tej št., utemeljuje dejstvo treh svetov na azijsko-evropskem svetu, in sicer s takim obsežnim nazorom in izvornim, preglednim duhom, kakor je svojstven jedino velikim misleem. Tudi to razpravo priobčujejo slovanske novine v celoti. — Vse rubrike I. zvezka poučujejo, zanimajo in navdušujejo čitatelja takó, da se ne more ločiti od podanih spisov, in ko jih prečita, mika ga, da bi jih čital zopet. Kakor smo omenili zadnjič, s I. zvezkom se je „Славянское Обозрѣніе“ priporočilo samo najbolje po svoji odlikujoči se vsebini. Ono stoji 3 gld. na 1/4 leta, in se more naročiti pri Herucu (Славянский книжный складъ, Невскій 74) v Petrogradu, pa tudi pri L. Hartmannu v Zagrebu, Ed. Valečki v Pragi, itd.

Русская Библиотека 1892. Изданіемъ И. Н. Пелеха. Выпускъ I. и II. Январь и Февраль. Vsebina: Война и Миръ. Романъ гр. Л. Н. Толстого (стр. 193—320). Томъ I. Ta biblioteka podaje po 12 snopičev na leto z vezano in nevezano vsebino najboljših del prvih pisateljev velikoruskih. Vrh tega tolmači še posebe na maloruskem jeziku one besede, ki so običajne jedino v velikorusčini. Stoji na leto 2 gld. 40 kr. Adresa: Издательство „Русской Библиотеки“ во Львовѣ (Lemberg), Бляхарская улица Nr. 13.

Popravek k 5. št. „Sl. Sv.“ str. 62 na desni 15. vrsta zgoraj čitaj: Lijonskega nam. Honerskega.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.

Tisk tiskarne Dolenc — Izdajatelj, lastnik in urednik: Fran Podgornik.